

Sysselsætningsproblemer og sysselsætningspolitikk

Arbeidstidsforkortelse som middel mot arbeidsløshet

Knut Moum

Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo

1. Innledning

Befolkningen i OECD-området har gjennom flere år opplevd en gradvis økning i arbeidsledigheten. Som en reaksjon på den høye og vedvarende ledigheten, har det fra forskjellig hold blitt fremmet forslag om å redusere arbeidstiden.

Nå er det flere veier å gå, dersom en ønsker å redusere den tid den enkelte tilbringer i arbeide i løpet av livet. Jeg skal i det følgende kun se på en reduksjon i den daglige arbeidstiden, eksemplifisert ved en innføring av seks-timers normalarbeidsdag. Andre former for arbeidstidsreduksjon kan ha andre effekter og bør derfor diskuteres for seg.

Den lovfestede normalarbeidsdagen i Norge er for tiden åtte timer. Dette svarer til en normalarbeidsuke på 40 timer. Den faktiske gjennomsnittlige arbeidstid er imidlertid bare ca. 36 timer pr. uke. Avviket mellom normalarbeidstid og gjennomsnittlig arbeidstid skyldes flere forhold. På den ene siden trekker særbestemmelser for skiftarbeidere o.l., lokale avtaler om kortere arbeidstid enn den lovfestede normalen, fravær og et betydelig innslag av deltidsansatte gjennomsnittet ned under normalen. På den annen side har vi overtidsarbeide som trekker i motsatt retning. Av dette følger det at en reduksjon i normalarbeidsdagen på 25% ikke uten videre vil føre til at den gjennomsnittlige arbeidsdag også reduseres med 25%.

Det virker rimelig å tenke seg at den faktiske (gjennomsnittlige) arbeidstid bestemmes i den samme økonomiske prosess som samlet sysselsetting, produksjon, investeringer osv. Ideelt sett burde en derfor betrakte den gjennomsnittlige arbeidstid som en endogen variabel i en analyse av virkningene av å redusere normalarbeidsdagen. Dette har det imidlertid

Dette manuskriptet bygger på rapporten »Samfunnsøkonomiske konsekvenser av kortere arbeidstid« av Michael Hoel, Knut Moum og Steinar Strøm.

Sysselsætningsproblemer og sysselsætningspolitikk

Arbeidstidsforkortelse som middel mot arbeidsløshet

Knut Moum

Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo

1. Innledning

Befolkningen i OECD-området har gjennom flere år opplevd en gradvis økning i arbeidsledigheten. Som en reaksjon på den høye og vedvarende ledigheten, har det fra forskjellig hold blitt fremmet forslag om å redusere arbeidstiden.

Nå er det flere veier å gå, dersom en ønsker å redusere den tid den enkelte tilbringer i arbeide i løpet av livet. Jeg skal i det følgende kun se på en reduksjon i den daglige arbeidstiden, eksemplifisert ved en innføring av seks-timers normalarbeidsdag. Andre former for arbeidstidsreduksjon kan ha andre effekter og bør derfor diskuteres for seg.

Den lovfestede normalarbeidsdagen i Norge er for tiden åtte timer. Dette svarer til en normalarbeidsuke på 40 timer. Den faktiske gjennomsnittlige arbeidstid er imidlertid bare ca. 36 timer pr. uke. Avviket mellom normalarbeidstid og gjennomsnittlig arbeidstid skyldes flere forhold. På den ene siden trekker særbestemmelser for skiftarbeidere o.l., lokale avtaler om kortere arbeidstid enn den lovfestede normalen, fravær og et betydelig innslag av deltidsansatte gjennomsnittet ned under normalen. På den annen side har vi overtidarbeide som trekker i motsatt retning. Av dette følger det at en reduksjon i normalarbeidsdagen på 25% ikke uten videre vil føre til at den gjennomsnittlige arbeidsdag også reduseres med 25%.

Det virker rimelig å tenke seg at den faktiske (gjennomsnittlige) arbeidstid bestemmes i den samme økonomiske prosess som samlet sysselsetting, produksjon, investeringer osv. Ideelt sett burde en derfor betrakte den gjennomsnittlige arbeidstid som en endogen variabel i en analyse av virkningene av å redusere normalarbeidsdagen. Dette har det imidlertid

Dette manuskriptet bygger på rapporten »Samfunnsøkonomiske konsekvenser av kortere arbeidstid« av Michael Hoel, Knut Moum og Steinar Strøm.

ikke vært mulig å gjøre i det foreliggende arbeide. Jeg har derfor antatt at en reduksjon i den lovfestede normalarbeidsdagen på 25% gir en reduksjon i den gjennomsnittlige arbeidstid på mellom 18% og 25%.¹

2. Hva sekstimersdagen kan koste — et regneeksempel

La oss foreløpig anta at en reduksjon i normalarbeidsdagen til seks timer er forenlig med full sysselsetting. For å gi en antydning om hva reformen kan komme til å koste i form av lavere produksjon, lavere privat konsum osv skal jeg referere noen beregninger på den norske mange-sektor vekstmodellen MSG. (Se Hoel et al (1984).) Utgangspunktet for beregningene er det såkaldte basisalternativet i de perspektivberegningene for norsk økonomi for perioden 1980-2000 som nylig er utført. (Se NOU 1983:37.) Dette utviklingsforløpet er sammenlignet med noen andre forløp der normalarbeidsdagen reduseres fra åtte til seks timer over tiårsperioden 1981-1990. En slik sammenligning gir grunnlag for å si noe om hva arbeidstidsreduksjonen vil koste i form av lavere produksjon o.s.v. enn det en ellers kunne oppnådd.

I MSG inngår arbeidskraften i de enkelte produksjonssektorene i form av timeverk, d.v.s. som produktet av antall sysselsatte og gjennomsnittlig arbeidstid. Vi kan passende kalle dette for timeverksteknologi. Samlet sysselsetting i alle sektorer (målt i timeverk) er eksogen i modellen. Det samme er sysselsettingen i den offentlige sektor, i oljevirksomheten og i enkelte andre næringer. Ut fra dette er det klart at modellen ikke kan generere arbeidsløshet. En kan imidlertid simulere arbeidsledighet ved å redusere det eksogene timeverkstallet. En reduksjon i arbeidstida må imidlertid også simuleres på denne måten i modellen, og det er en slik tolkning vi skal legge til grunn i det følgende.

Allerede i basisalternativet ligger det innebygd en arbeidstidsreduksjon på 3.3%. (For en nærmere beskrivelse av forutsetningene bak basis-alternativet vises til NOU 1983:37). Våre beregningsalternativ er i hovedsak identiske med basis-alternativet. Den viktigste endringen gjelder som nevnt samlet tilgang på timeverk. For å anslå hvordan denne vil endres ved en reduksjon i normalarbeidsdagen, har vi resonnert på følgende måte.

1. Vi har antatt at antall sysselsatte til enhver tid er det samme som i basisalternativet.
2. Vi har antatt at utførte timeverk pr. uke for en heltidsansatt i 1990, er lik normalarbeidstiden. Dette betyr at omfanget av overtid og ekstrajobbing er forutsatt å være nøyaktig så stort at det oppveier fravær på grunn av sykdom o.l.
3. Antall timeverk i gjennomsnitt pr. uke for deltidsansatte er det samme som i basisalternativet.
4. Fordelingen av yrkesbefolkningen på heltids- og deltidsansatt er som i basisalternativet (alternativ 1); eller alle sysselsatte antas å arbeide heltid (alternativ 2).

1. Jeg kommer tilbake til begrunnelsen for denne antagelsen i avsnitt 2.

Tabell 1. Vekstrater 1980-1990 for noen hovedstørrelser i norsk økonomi (i %).

	Basis	Alt. 1	Alt. 2
Bruttonasjonalprodukt	2.0	0.5	1.4
Privat konsum	2.2	0.7	1.3
Investeringer	4.0	2.0	3.8
Reallønn pr. time	1.9	2.3	2.3
Realløn pr. sysselsatt			
i gjennomsnitt	1.6	0.3	1.2
Realløn pr. heltidsarbeidende	1.5	-0.1	-0.1

De gjennomsnittlige, årlige vekstratene for timeverkstallet blir dermed som følger; Basisalternativet: 0.5%, vårt alternativ 1: — 1.24%, vårt alternativ 2: — 0.34%.

Utover de endringene som gjelder sysselsettingsutviklingen skiller våre beregningsforløp seg fra basisalternativet kun på to punkter. Den første endringen gjelder de eksogent gitte importandelene i MSG. Disse er i våre modellsimuleringer justert slik at driftsbalansen overfor utlandet år for år blir den samme som i basisalternativet. I tillegg har vi eksperimentert med avkastningskravet til realkapital. De variasjonene vi her har sett på betyr langt mindre for resultatene, enn variasjonene i timeverkstallet. Jeg skal derfor av plasshensyn bare referere ett sett av beregninger, der kapitalavkastningsraten antas å falle noe raskere enn forutsatt i basisalternativet. (Se forøvrig Hoel et al (1984).)

De viktigste modellberegningene er oppsummert i tabellene 1 og 2.

Av tabell 1 ser vi at en reduksjon i normalarbeidsdagen til seks timer under våre forutsetninger vil gi vesentlige reduksjoner i vekstratene for de makroøkonomiske hovedstørrelsene. Dette skyldes at selv med dagens store beholdning av arbeidsløse, vil veksten i sysselsettingen være altfor liten til å kompensere for det timeverkstapet som følger av reduksjonen i normalarbeidsdagen.

Tabell 2 gjengir nivået for de seks hovedstørrelsene i 1990 som prosent av nivået i 1980 for våre to alternativer samt for basisalternativet. Tallene for våre to alternativ i annen og tredje kolonne i tabell 2 gir en indikasjon på hvilket rom det blir igjen for økning i den materielle levestandard i forhold til 1980 nivået ved den angitte arbeidstidsreduksjonen. Hvis vi anslår veksten i befolkningen til ca. 0.3% pr. år, vil eksempelvis konsum pr. hode bare øke med fire prosent over hele tiåret i vårt alternativ 1. Ved innføring av seks timers arbeidsdag og uendret fordeling av arbeidsstokken på heltids og deltids sysselsatte vil følgelig nesten hele vekstpotensialet taes ut i form av økt fritid.

Setter vi 1990 nivåene for våre to alternativ 1 og 2 i forhold til basisalternativet, får vi en indikasjon på kostnadene ved reformen, målt ut fra hva vi ellers kunne ha oppnådd.

Tabell 2. Nivå 1990 i % av nivå 1980 for noen hovedstørrelser i norsk økonomi og i nivå i 1990 for noen økonomiske hovedstørrelser i to utviklingsbaner i % av nivået i 1990 i basisalternativet.

	1990 i % av 1980			Våre alternativer i % av basis i 1990	
	Basis	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2
Utførte timeverk	105	88.2	96.6	84.0	92.0
Bruttonasjonalprodukt	121.8	105.1	115.1	86.3	94.5
Privat konsum	124.3	107.2	112.9	86.2	90.8
Investeringer	148.0	121.9	145.2	82.4	98.1
Realløn pr. time	120.7	125.5	125.5	104.0	104.0
Realløn pr. sysselsatt	117.2	103.0	112.7	87.9	96.1
Realløn pr. heltidsarbeidende	116.1	99.0	99.0	85.3	85.3

Dette er gjort i fjerde og femte kolonne i tabell 2. Av disse går det blant annet fram at innføring av seks-timers dag under våre forutsetninger vil innebære en reduksjon i det private konsumet på 10-15% i forhold til hva en ellers kunne ha oppnådd.

Bak den reduksjonen i gjennomsnittlig materiell levestandard som tabellene antyder skjuler det seg flere fordelings effekter, hvorav jeg skal nevne to. For det første vil husholdninger der alle yrkesaktive er heltids sysselsatte og yrkesaktiviteten er uendret over ti-året materielt sett forverre sin stilling relativt til husholdninger med deltidsansatte og/eller husholdninger der yrkesaktiviteten går opp. For det andre vil pensjonister og trygdede trolig få en svakere inntektsutvikling enn de ellers ville hatt, på grunn av redusert generell inntektsvekst. I motsetning til husholdningene med heltidsarbeidende vil disse ikke få kompensasjon i form av økt fritid.

MSG-modellen beregner også fordelingen av timeverk på de enkelte næringer. Jeg skal ikke gjengi disse tallene her, men bare nevne at

- i. Sysselsettingsreduksjonen i de tradisjonelle vareproduserende næringene og i bygg og anlegg er større i våre alternativer enn i basisalternativet.
- ii. Sysselsettingsveksten i varehandel, innenlandstransport, bank, forsikring og annen privat tjenesteyting er omtrent som i basisalternativet.
- iii. Sysselsettingsveksten i offentlig sektor er sterkere enn i basisalternativet.

Våre beregninger indikerer derfor at en reduksjon i normalarbeidsdagen vil øke behovet for næringsmessige omstillinger i forhold til den utviklingen som ligger i basisalternativet.

3. Arbeidstid og sysselsetting. Noen kommentarer

De refererte MSG-beregningene gir en indikasjon på de langsiktige materielle kostnadene ved en reduksjon i normal arbeidstiden til seks timer, under forutsetning av full sysselsetting. Det er imidlertid ikke opplagt at forutsetningen om full sysselsetting er forenlig med en så pass kraftig reduksjon i arbeidstiden som reformen forutsetter. I så fall må MSG-beregningene sies å gi et optimistisk bilde av konsekvensene av kortere arbeidstid. Jeg skal i det følgende gå noe nærmere inn på dette, ved en gjennomgang av noen eksplisitte og implisitte forutsetninger bak beregningene.

3.1 Produksjonstekniske forhold

I MSG betraktes produksjonsvolumet i den enkelte sektor som en funksjon av sysselsetting (N), arbeidstid (H), realkapital (K), energiforbruket (U) og vareinnsatsen (M) i sektoren.

La oss antyde denne sammenhengen ved

$$X = \Theta(N, H, K, U, M) \quad (1)$$

Jeg har tidligere omtalt teknologien i MSG som timeverks-teknologi, det vil si at det bare er produktet NH som inngår i Θ . Videre kan en merke seg at Θ er homogen av grad 1 i N, K, U og M . Det antas at prisene i modellen utvikler seg slik at de akkurat dekker enhetskostnadene. Kopleet til en forutsetning om kostnadsminimering betyr dette at prisene, samt anvendelsen av innsatsfaktorer pr produsert enhet bestemmes uavhengig av produksjonen omfang. Produksjonsnivået bestemmes i sin tur ut fra samlet tilgang på arbeidskraft (timeverk) og slik at tilbud blir lik etterspørsel for alle varer. Endringer i arbeidstiden får dermed ingen virkning på priser og inputkoeffisienter, men fører til lavere produksjon for en gitt sysselsetting. Dette er kostnaden ved kortere arbeidstid i modellen.

Det er her særlig to spørsmål som reiser seg. Hva betyr forutsetningen om timeverks-teknologi og hva betyr forutsetningen om konstant utbytte med hensyn på skalaen for de skisserte utviklingsbanene? For å antyde et svar skal vi se nærmere på en bestemt spesifisering av (1); Cobb-Douglas funksjonen.²

$$X = AN^\alpha H^\gamma \dots \quad (2)$$

Produktfunksjoner av typen (2) er estimert av flere forfattere. To alternative sett av resultater peker seg ut:

- a) $\gamma \leq \alpha < 1$, b) $\alpha < 1 \leq \gamma$. (Se Hoel (1983) for referanser til litteraturen).

2. Det gjøres oppmerksom på at produktfunksjonene i MSG ikke er av C-D typen. Flere forfattere har imidlertid søkt å estimere C-D funksjoner der arbeidstid inngår som egen variabel, derav valget av funksjonsform.

Setter vi $\alpha = \gamma$ i tilfelle a) får vi det vi tidligere har kalt timeverksteknologi. Dette svarer som nevnt til strukturen i MSG, bortsett fra at produktfunksjonene her ikke er spesifisert på Cobb-Douglas form. Setter vi $\gamma = 1$ i tilfelle b) ser vi at samlet produksjon i sektoren kan betraktes som et produkt av produksjonen pr arbeidstime multiplisert med antall timer arbeidet. Dette kan kalles driftstids-teknologi.³ Et moment som a-priori peker i retning av at $\gamma < 1$, er at kortere arbeidstid i noen tilfelle kan gjøre det mulig å øke arbeidstempoet uten at folk blir mer slitne enn før i løpet av en arbeidsdag. På den annen side kan en tenke seg at en viss del av arbeidstida må brukes til oppstarting og nedkjøring av prosesser, koordinering av virksomhet, spisepauser osv. Hvis denne tida er konstant eller reduseres prosentvis mindre enn arbeidstida ved en reduksjon i denne, vil dette trekke i retning av $\gamma > 1$. Det synes rimelig å tro at det første momentet betyr mindre og det andre mer, dess kortere arbeidstida er i utgangspunktet og dess større arbeidstidsreduksjonen er.

I tilfelle a) vil både produksjonen pr timeverk og grenseproduktiviteten av sysselsetting øke når arbeidstida reduseres. I tilfelle b) vil produksjonen pr timeverk og grenseproduktiviteten av sysselsetting i beste fall være konstante ved en reduksjon i arbeidstida, og i verste fall gå ned. Ved konstant utbytte med hensyn på skalaen og gitt tilgang på arbeidskraft vil produksjonen imidlertid gå ned i begge tilfelle. I tilfelle a) vil reduksjonen i produksjonen i den enkelte sektor være prosentvis mindre enn reduksjonen i arbeidstida, mens det motsatte gjelder i tilfelle b).

Anta nå avtagende utbytte med hensyn på skalaen, eller at tidsperspektivet er så kortsiktig at realkapitalbeholdningen (tilnærmet) er en fast produksjonsfaktor. Det synes da rimelig å anta at hver sektor opptrer som om den søker å tilpasse sysselsettingen slik at dennes grenseproduktivitet blir lik reallønnsutgiftene pr arbeider. En reduksjon i arbeidstida vil i så fall føre til økt sysselsetting i tilfelle a) og til konstant eller redusert sysselsetting i tilfelle b), dersom (sektor-) reallønna holdes konstant. Alternativt kan vi si at i tilfelle a) er kortere arbeidstid, høyere sysselsetting og økt lønn pr time forenlige målsettinger på kort sikt, mens reallønna pr time må reduseres i tilfelle b), dersom sysselsettingen skal øke.

Den siste betraktningen antyder at spørsmålet om inntektskompensasjon i form av høyere reallønn pr time kan være viktig i en diskusjon av sysselsettingsvirkningene av kortere arbeidstid. Før vi går inn på dette skal vi imidlertid kort si noe om betydningen av arbeidsmarkedets tilstand.

3.2 Klassisk eller Keynesiansk ledighet

I forrige punkt antok vi at sysselsettingen i de enkelte sektorer ble bestemt ut fra rene lønnsomhetsbetraktninger og reallønns høyde. Dette kan ha noe for seg ved tilnærmet full sysselsetting eller klassisk arbeidsledighet, men passer dårlig for sektorer med salgs-

3. Det er her implisitt antatt at arbeidstid er lik driftstid, hvilket ikke alltid er tilfalle.

vansker. Ved arbeidsledighet som skyldes at bedriftene ikke får solgt så mye de ønsker til gjeldende priser og lønninger (Keynesiansk ledighet), vil en forkortelse av arbeidstiden føre til økt sysselsetting. (Vi må også forutsette at den bedriftsinterne ledigheten ikke er så stor at behovet for flere personer kan møtes ved endring i den interne tilpasning). Ved Keynesiansk ledighet vil videre sysselsettings effekten av en gitt arbeidstidsreduksjon være større dess større γ er, så lenge salgsvanskene forblir en effektiv skranke for bedriftenes tilpasning. Dette betyr at ved Keynesiansk ledighet kan arbeidstidsreduksjon, økt sysselsetting og høyere reallønn pr time være forenlige også i det tilfellet der $\gamma > 1$.

3.3 Lønnkompensasjon

Ved uendret reallønn pr time vil heltids sysselsatte gå ned i inntekt ved en reduksjon i arbeidstid. Det er ikke opplagt at den relativt store gruppen av heltidsansatte vil akseptere dette. Tall fra den norske levekårsundersøkelsen 1980 antyder at ca. 70% av sysselsatte menn og nærmere 80% av sysselsatte kvinner ikke ønsker seg kortere arbeidstid. 90% (70%) av disse mennene og i underkant av halvparten (en fjerdedel) av kvinnene arbeidet mer enn 30 (40) timer pr uke. Det er nærliggende å tro at en uuttalt premisse for svarene var at timelønna ble holdt konstant. En mulig tolkning av dette materialet er derfor, at kravet om kortere arbeidstid uten lønnskompensasjon ikke står særlig sterkt i den norske befolkningen. I så fall er det grunn til å tro at en reduksjon i normalarbeidsdagen vil bli ledsaget av et sterkt press oppover på lønningene. Som vi nettopp så kan dette redusere eventuelle positive sysselsettingseffekter av reformen. Teoretiske studier av enkle tosektormodeller viser at en ikke kan utelukke lavere sysselsetting på kort sikt som følge av en arbeidstids reduksjon, dersom heltidssysselsatte får full inntektskompensasjon. Muligheten for sysselsettingsreduksjon øker med innslaget av driftsledsteknologi ($\gamma = 1$). (Se forøvrigt Hoel (1983), Strøm (1983) eller Moum (1984) for en nærmere redegjørelse).

Bedriftens reallønsutgifter pr time kan imidlertid øke ved en reduksjon i arbeidstiden også når arbeiderne ingen kompensasjon får. Dette vil for eksempel være tilfelle dersom noen av bedriftenes arbeidskraft-kostnader er uavhengige av arbeidshagens lengde. Eksempler på slike kostnader er utgifter til drift av kantiner, garderøber, lønssystemer ol., og utgifter i forbindelse med opplæring. Eksistensen av slike kostnader vil naturligvis isolert sett også redusere eventuelle positive sysselsettingseffekter av kortere arbeidstid.

3.4 Overflytting av arbeidskraft

Som tidligere nevnt antyder MSG beregningene at en reduksjon i arbeidstid vil medføre større overføringer av arbeidskraft mellom næringer enn det en ellers ville fått. I den grad slike omstillinger ikke lar seg gjennomføre, gir naturligvis beregningene et for optimistisk bilde av kostnadene ved reformen. Videre forutsettes det implisitt at det er samsvar mellom arbeidskraftens kvalifikasjoner og næringslivets behov.

Mangel på slikt samsvar kan imidlertid vise seg å være et hinder for å realisere potensielle sysselsettingsgevinster på kort sikt ved reduksjon i arbeidstida. Dette må bli tilfelle ved en generell arbeidstidsreduksjon dersom ikke fordelingen (sammensetningen) av den ledige arbeidskraften er den samme som fordelingen av den sysselsatte arbeidskraften. Dette er sjelden tilfelle.

3.5 Tilbud av arbeid

Bak de refererte MSG-beregningene ligger det videre en antagelse om at reduksjonen i arbeidstid ikke fører til endringer i ønsket yrkesaktivitet hverken for menn eller for kvinner. Særlig den siste forutsetningen kan virke lite rimelig. Betrakt en husholdning der en person er heltidssysselsatt utenfor hjemmet og en annen er hjemmевærende. Dersom det ikke gis full lønnskompensasjon vil husholdningens inntekt gå ned ved en effektiv reduksjon i arbeidstida og uendret tilpasning i arbeidsmarkedet. Denne inntektseffekten vil normalt trekke i retning av at den hjemmевærende vil ønske å tilby noe arbeid utenfor hjemmet. Delvis eller full lønnskompensasjon vil svekke eller eliminere denne inntekts-effekten, men vil samtidig øke avkastningen av at den hjemmевærende begynner i arbeide (substitusjonseffekt). Det er dermed rimelig å vente at en reduksjon i normalarbeidsdagen vil øke yrkesaktiviteten blant kvinner, som i større grad enn menn er hjemmевærende i husholdninger med (minst) en fulltidssysselsatt. En økning i arbeidstilbudet vil normalt gjøre det vanskeligere å bringe økonomien til en situasjon med full sysselsetting gjennom en reduksjon i normalarbeidsdagens lengde.

4. Oppsummering

Vi begynte denne fremstillingen med å gjengi noen anslag over de langsiktige kostnadene av redusert arbeidstid. En viktig konklusjon var at heltidssysselsatte måtte godta en reduksjon i materiell levestandard i forhold til hva de ellers kunne oppnådd, og kanskje også i forhold til hva de hadde i utgangspunktet. Vi fortsatte med å argumentere for at i et kortere tidsperspektiv kan produksjonstekniske forhold og manglende geografisk, næringsmessig og kvalifikasjonsmessig samsvar mellom arbeidsplasser og arbeidskraft trekke i retning av liten eller ingen sysselsettingsmessig gevinst av reformen. Kompensasjon for inntektsbortfall gjennom høyere timelønn vil forsterke dette problemet.

Det er i det minste mulig å peke på to sammenhenger mellom de langsiktige beregningene og de mer kortsiktige resonnementene. For det første er det i lys av beregningsresultatene grunn til å regne med at krav om lønnskompensasjon vil bli reist. Som tidligere nevnt kan en ikke se bort fra at realiseringen av slike krav faktisk vil redusere sysselsettingen, særlig hvis utgangssituasjonen er preget av klassisk ledighet. Dette kan for det andre øke problemene med å nå den utviklingsbanen som skisseres i de langsiktige beregningene, siden det er grunn til å tro at arbeidsledighet over tid virker diskvalifiserende i forhold til de kom-

petansekrav arbeidslivet stiller. På denne bakgrunn kan det virke dristig å bruke kortere arbeidstid som virkemiddel mot arbeidsledighet, med mindre denne er høy, forventes å vare ved og har et vesentlig Keynesiansk innslag.

Litteratur

- Bjerkholt, O.; S. Longva; Ø. Olsen og S. Strøm (eds.) 1984: *Analysis of supply and demand of electricity in the Norwegian economy. Samfunnsøkonomiske studier 53*, Statistisk Sentralbyrå. Oslo.
- Hoel, M. 1983: Employment and allocation effects of reducing the length of the workday. *Memorandum from Department of Economics, University of Oslo*, no 18.
- Hoel, M.; K. Moum og S. Strøm 1984: *Samfunnsøkonomiske konsekvenser av kortere arbeidstid. Kommunal og arbeidsdepartementet*, Oslo.
- Moum, K. 1984: Arbeidstid, sysselsetting og den offentlige sektor. Særskilt vedlegg til Hoel et al (1984).
- NOU 1983: 34: *Perspektivberegninger for norsk økonomi til år 2000*. Universitetsforlaget, Oslo 1983.
- OECD 1984: *Economic Outlook 35*.
- Stoltz, G. 1958: *Arbeidstidsproblemer*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Strøm, S. 1983: Is a reduction in the length of the workday an answer to unemployment? *Memorandum from Department of Economics, University of Oslo*, no 29.

Regeringens och arbetsmarknadsparternas gemensamma ansvar för inflation och arbetslöshet

Thorvaldur Gylfason

Islands Universitet

Det är en allmän uppfattning världen över att statsmakterna bär huvudansvaret för ekonomins tillstånd. Detta framgår bl.a. av att konjunkturutvecklingen tydligen påverkar regeringars valutgång i många länder.

Det är dock betänkligt att ställa statsmakterna ensamma till ansvar för ekonomin. Skälet är helt enkelt det, att de viktigaste ekonomiska aggregaten så som BNP, sysselsättningsnivå och inflation beror inte enbart på de ekonomisk-politiska medel som regeringen kontrollerar, d.v.s. penningmängd, växelkurser, statsutgifter och skatter, utan också på andra faktorer som statsmakterna har ringa eller inga möjligheter att påverka. På den ena sidan

petansekrav arbeidslivet stiller. På denne bakgrunn kan det virke dristig å bruke kortere arbeidstid som virkemiddel mot arbeidsledighet, med mindre denne er høy, forventes å vare ved og har et vesentlig Keynesiansk innslag.

Litteratur

- Bjerkholt, O.; S. Longva; Ø. Olsen og S. Strøm (eds.) 1984: *Analysis of supply and demand of electricity in the Norwegian economy. Samfunnsøkonomiske studier 53*, Statistisk Sentralbyrå. Oslo.
- Hoel, M. 1983: Employment and allocation effects of reducing the length of the workday. *Memorandum from Department of Economics, University of Oslo*, no 18.
- Hoel, M.; K. Moum og S. Strøm 1984: *Samfunnsøkonomiske konsekvenser av kortere arbeidstid. Kommunal og arbeidsdepartementet*, Oslo.
- Moum, K. 1984: Arbeidstid, sysselsetting og den offentlige sektor. Særskilt vedlegg til Hoel et al (1984).
- NOU 1983: 34: *Perspektivberegninger for norsk økonomi til år 2000*. Universitetsforlaget, Oslo 1983.
- OECD 1984: *Economic Outlook 35*.
- Stoltz, G. 1958: *Arbeidstidsproblemer*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Strøm, S. 1983: Is a reduction in the length of the workday an answer to unemployment? *Memorandum from Department of Economics, University of Oslo*, no 29.

Regeringens och arbetsmarknadsparternas gemensamma ansvar för inflation och arbetslöshet

Thorvaldur Gylfason

Islands Universitet

Det är en allmän uppfattning världen över att statsmakterna bär huvudansvaret för ekonomins tillstånd. Detta framgår bl.a. av att konjunkturutvecklingen tydligen påverkar regeringars valutgång i många länder.

Det är dock betänkligt att ställa statsmakterna ensamma till ansvar för ekonomin. Skälet är helt enkelt det, att de viktigaste ekonomiska aggregaten så som BNP, sysselsättningsnivå och inflation beror inte enbart på de ekonomisk-politiska medel som regeringen kontrollerar, d.v.s. penningmängd, växelkurser, statsutgifter och skatter, utan också på andra faktorer som statsmakterna har ringa eller inga möjligheter att påverka. På den ena sidan